

Koyun Adası Şapeli

Emre Kishalı, Ioannis Papachristou

Erdek ilçesi, Paşalimanı Mahallesi, Koyun Adası mevki	İnşa dönemi / yılı: 18. yüzyıl
GPS: 40°29'48.5''K 27°34'29.2''D	Mevcut durumu: Harabe
Tescil tarihi ve numarası: Tescilsiz	Mülkiyet durumu: Özel mülkiyet

Tarihçe

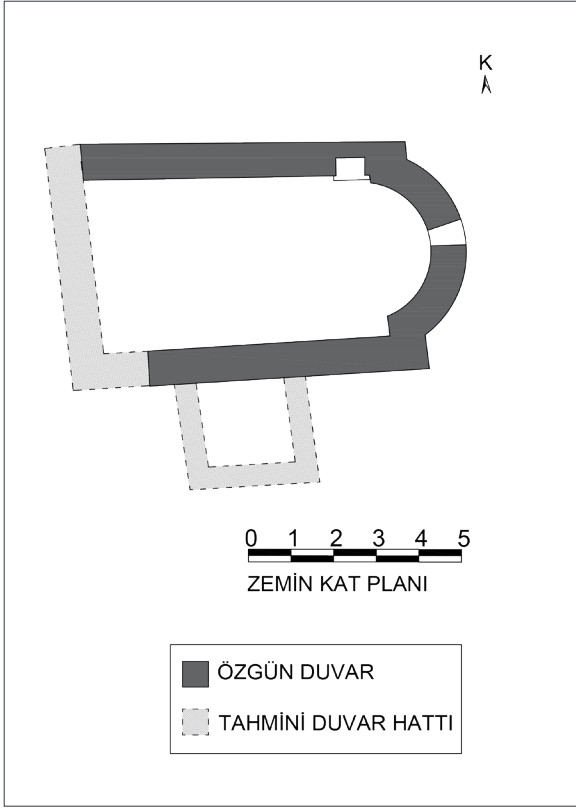
Türkçede Koyun Adası olarak bilinen Yera Adası (Γερά, bir olasılıkla kutsal anlamına gelen 'ιερά' kelimesinden türemiştir) Paşalimanı köyünün karşısında yer almaktadır. Ada 1922'den önce yerleşim görmemiştir ve adanın üzerinde yalnızca bir şapel bulunmaktadır.

Şapel hakkındaki bilinen tek kaynak, şapelin ismini vermeyi unutan Gedeon'dur (1895, 37-39). Yapı, belki de Meryem Ana'ya (Panagia) adanmıştır. Gedeon'a göre, şapel Bizans

Dönemi duvar kalıntılarının üzerine yeniden inşa edilmiştir. Şapelin altarı, belki de bir heykel kaidesi olan, 1 m'den büyük çaplı yedigen eski bir mermer parçaydı. Gedeon, bulduğu en eski ikonaların sırasıyla 1728 ve 1758'den kalma Meryem Ana ve İsa Pantokrator ikonaları olduğunu belirtmektedir. 1892'de Gedeon, şapelin etrafında sütun ve başlıklara ait parçalar ve mermer pilasterler görmüştür. Gedeon ayrıca deniz kenarındaki şapelin yakınında suların açığa çıkarıldığı mezarlardan bahsetmekte ve üzerinde

Fig. 1. Genel Bakış

Yunanca 'METPO [...]'] ('METRO [...]'] harfleri olan mermer bir yazıt parçasını İstanbul'a naklettiğini belirtmektedir.

Mimari

Şapel kalıntısı, Koyun Adası'nın güneybatısında yer almaktadır. Yapının 50 m güneybatısında adaya erişim sağlayan küçük bir iskele bulunmaktadır. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü parsel sorgulama uygulamasında yapı yaklaşık 1.285 dönümlük bir parselde yer almaktadır. Yapılaşmanın olmadığı bu alan müfrez tarla ve mera olarak nitelendirilmiştir.

Günümüze ulaşan yapının, planı okunabilir olmakla beraber mekânsal özelliklerini tahmin etmek mümkün değildir (Fig. 1). Doğu-batı yönünde eğimli bir yamaç üzerinde konumlanan yapının, doğu bölümü belli bir seviyeye kadar toprak altında kalmaktadır (Fig. 2). Mevcut durumda, günümüzde ayakta bulunmayan batı duvarından yapıya erişilmektedir. Yapının üst örtüsü ile ilgili herhangi bir iz bulunmamaktadır. Şapelin kuzey duvar uzunluğu 7,55 m, güney duvar uzunluğu ise 6,05 m olarak ölçülmüştür. Apsis bölümünün bulunduğu doğu cephesindeki eğrisel duvarın çevresi 5,58 m olarak belirlenmiştir. Yapının güney

duvarına bitişik, şapel ile ilişkili olduğu düşünülen 2,50x3,00 m boyutlarında ve süreklilik göstermeyen mekân izi tespit edilmiştir. Öte yandan kuzey duvarda yaklaşık 70 cm genişliğinde bir niş bulunmaktadır. Apsis duvarında da 35 cm genişliğinde küçük bir pencere açıklığı yer almaktadır.

Moloz taş ile inşa edilen temel üzerine moloz taş ve tuğla kırıklarından oluşan duvar yapım tekniği genel yapım tekniği olarak tanımlanabilir. Çift cidar moloz taş duvarın ara katmanlarının taş ve toprak ile doldurulduğu gözlemlenmiştir (Fig. 1). Duvarın erişilebilen üst kotundan yapılan ölçümlerde, duvar kalınlığı 78-81 cm olarak belirlenmiştir. Duvar içinde devşirme malzemeler görülmüştür. Bağlayıcı olarak toprak ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Beden duvarlarının iç yüzeyinde kaba – ince kireç bazlı sıva izlerine rastlanmıştır.

Güncel Durum

Yapının batı beden duvarlarının tamamı, kuzey ve güney duvarlarının bir kısmı ile çatı konstrüksiyonu günümüze ulaşmamıştır. Yığma duvarlardan doğu cephesi ayakta iken diğer cephelerin duvarları büyük oranda yıkılmıştır. Yapının özgün olarak günümüze ulaşmış güney ve kuzey cephelerinde malzeme kaybı, bitkilenme ve yüzey aşınmaları görülmektedir. Yapıya kontrolsüz giriş bulunmaktadır ve çevresinde herhangi bir bilgilendirme tabelası yoktur. Güneyinde bulunan alanın, yakın zamanda dinamit ile tahribata uğradığı görülmüştür (Fig. 3). Bu tahribatın Yiğitler Limanı inşaatı için taş malzeme sağlamak amacıyla yapıldığı öğrenilmiştir. Yapının eski görsellerinde görülen, şapelin batısında bulunan kitabe ve sütun başlığı günümüzde dinamit ile tahribata uğramış alanda görülmüştür (Fig. 4). Ayrıca yapı içinde de define tahribatına dair izler saptanmıştır.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Kalıntılarda görülen bozulmalar, malzeme kaybı, yüzey aşınması, dış çevresel etkiler ve yoğun bitkilenme olarak sıralanabilir. Ayrıca, yapının bulunduğu konum düşünüldüğünde rehbersiz ulaşım zordur. Kalıntının çevresinde ya da alana girişte kültür varlığına ait herhangi bir bilgi tabelası bulunmamaktadır.

Fig. 2: Doğu cephesi

Fig. 3: Dinamit ile tahrip edilen alan

Fig. 4: İyon-impst sütun başlığı

Yapıda herhangi bir strüktürel çatlak görülme de beden duvarlarının yüzeylerinde malzeme kaybının olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, beden duvarlarında bulunan toprak bağlayıcı sayesinde bitkiler yetişmiştir. Yapının malzeme dayanımını ve yapının bütünlüğünü etkileyen bu durumun kontrol altına alınması gerekmektedir.

Günümüze kadar ulaşmış özgün yapım tekniği ve malzemelerin sağlamlaştırılarak

korunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bitkilenmenin olduğu beden duvarlarında, bozulmaların kontrollü olarak kaldırılması gerekmektedir. Yapının işlevinin devam etmesi yönünde bir girişim bulunmamaktadır. Bu nedenle, yapıda yıkılan batı duvarı ile üst örtünün, bütünleme yöntemine başvurmadan, günümüze ulaşmış şapel yapısının sürekli bakım ve onarım ile malzemeleri sağlamlaştırarak var olanı korumak şeklindeki onarım önerilmektedir.